

Objavljeno v:
MOJ ČOPIČ JE BESEDA, Zbornik VII. Literarnega natečaja, 2004,
Mohorjeva družba

Rudi Podržaj

STRUNE ČASA

Vsi, ki Žana vsaj približno poznajo, vedo, da se nikoli ne dolgočasi. In kadar koli govorijo o njem, to tudi poudarjajo... Vsak priletnež je pač poseben na svoj način. Nekdo je bolj jamraške narave in najraje našteva tegobe svojih bolezni, kdo drug začne na starost fanatično zbirati znamke, spet tretji pa je izjemno ponosen na svoje vnuke, o čemer se rad na dolgo in široko razklepeta vsem, ki mu pridejo na pot. Toda Žan...

"Naš Žan ne pozna dolgčasa!" zatrjujejo ponosni domačini vsem, ki ga še ne poznajo, obenem pa tudi razložijo, zakaj je to tako. "Žan je pravzaprav Janez, ampak nihče ga ne kliče tako, čeprav jih bo letos napolnil že osemdeset... Vdovec je že deset let, zato ima vedno kaj opraviti v gospodinjstvu in tudi okoli hiše, za zlato rezervo pa ima še nekaj panjev čebel.

A stvar ni v tem, da bi Žan bil hiperaktiven: da bi se bal biti pri miru ali da tega ne bi znal. Itak nikomur ni dolgčas, če ima dosti dela ... ampak našemu Žanu ni dolgčas niti takrat, ko ga nima... Namreč - lahko ga boste našli pred hišo na klopici, brez pipe ali cigarete (gotovo vam bo povedal, da je strasten kadilec, a da bo dvajsetega februarja že dvainpetdeset let, kar ne dimi), kako popolnoma negibno sedi in niti mrmra si nič ne. In ni nujno, da si negibnost privošči načrtno. Zna sesti dol in obmirovati tudi sredi dela, ko, denimo, ravno obrezuje trto. In če bi ga tedaj za šalo vprašali: 'Kako je, Žan? Vam je dolgčas?', vas ne bi po vsej pravici zavrnil, da mu ni, ampak bi se le dobrovoljno zasmejal... Razumete? Tako zelo mu ni dolgčas, da se mu niti ne zdi vredno, da bi to zagovarjal, kaj šele poudarjal."

Približno tako bi povedali o njem vsi v soseski. Imajo ga za nesporno avtoriteto, se pa ne zavedajo, da le zato, ker so mu jo pač podelili. Prepričani so, da ga spoštujejo zaradi njegove sproščenosti in samozavesti, a resnica je globlja. Spoštujejo ga, ker ne vejo, od kod njegova vedrina izvira in kaj v svojih negibnostih počne ali misli.

Žan se je tekom življenja pač naučil, da je treba biti z ljudmi previden. Nekje je prebral in si zapomnil, 'da otrok in služničadi ne smeš spustiti preblizu k sebi'. To je razumel po svoje in povezal s tistim o 'biserih in svinjah': zakaj bi ljudem razlagal nekaj, česar se razložiti ne da... In tako danes vse njegove negibnosti, vse pridržane skrivnosti okoli njegove osebnosti širijo vznemirljivo luč. Ko se ljudje srečujejo z njegovim toplim, malce posmehljivim pogledom, si ne morejo predstavljati, da ni bil zmeraj tak, tako trden in zadovoljen. Morda celo menijo, da se je samozavesten že rodil.

Le njegove tri hčerke vedo nekaj malega o tem... Ja, njihov oče je res tako čudno izpolnjen, a šele zadnjih deset let, vsa leta prej pa je dolgčasu bolj podlegel, kot pa ga premagoval. In to kljub temu, da je vedno imel obilico dela... Kolikokrat so ga slišale, še kot punčke, ko se je prepiral z mamo:

"Človek gara kot konj cel ljubi dan, ko pa se zvečer končno ustavi, se sprašuje zakaj... Zmeraj isto, vse je isto."

O takih stvareh je govoril tudi vpričo hčerkic, saj je mislil, da jih ne razumejo. In res jih niso, tedaj. Ampak hčerkice so zrasle v hčerke - danes vedo, da njihov oče ni nikakršen nadčlovek, ampak zgolj človek, ki je imel srečo, da ga je življenje teplo zmerno; ravno prav, da se mu oči s starostjo niso zapirale, ampak vse bolj odpirale... Hčerke ga zato ne spoštujejo kot drugi v soseski, ga imajo pa toliko bolj rade.

+++

Žan je tedaj bil devetnajstletni povprečnež, v smislu tega, da o življenju ni imel kakšnih visokih želja ali idej. Z nosom pač vedno v ostro dišečem usnju, ki ga je za skromno plačilo prelagal vse dni, je lahko razmišljal le o naslednji prosti nedelji, ko bo počasi in z užitkom jedel kremno rezino in šel s sodelavcem Marjanom na liter belega: sedela bosta na terasi ob Ljubljani, puhala dim predse in s pijano toploto v očeh opazovala mimohiteče gospodične, ubijajoč fantovski dolgčas, zvečer pa bosta družno zavzdihnili, se spomnila, da se morata ob štirih zjutraj že dvigniti v nov delovni dan, v katerem bo dvanajsturnemu dolgčasu spet ime 'ostro dišeče usnje'.

In potlej je prišel dan, ko je Žan zadrhtel od radostnega vznemirjenja – bližala se je vojna... V dneh zatem niso kaj prida prelagali usnja. Stojte v gručah so vročično govorili o govoricah, ki so bile zanje zanimivejše od časopisov in tudi zastonj. Nedorasli fantje so čez noč postali strokovnjaki za politiko in vojno strategijo... Spremembe v tistih dneh so Žana in Marjana tako obsedle, da sta si začela domišljati, da je ta preobrat ključen v zgodovini človeštva. Nista hotela jemati v misel, kar sta pravzaprav vedela: ... da vojne itak divjajo po zemlji vse od pojava človeka; da so kot globalni požar, ki nekje zgolj potuhnjeno tli, se pa drugje razmahuje z vso silo... Dobro jima je delo, če sta se imela za priči apokalipse, ki se vrši vpričo njiju. Ob apokalipsi se namreč ne dolgočasi nihče.

Žan se je ohladil, ko ga je lastnik odpustil. Njega in Marjana. Jima je rekel, da ne potrebuje jezikavih lenuhov, medtem ko dela lačni čakajo na zaposlitev v vrstah... Zdaj je Žan vse dni brezdelno taval po ulicah, spet poln dolgčasa, a po novem tudi lačen. Za hip ga je obšlo novo upanje, ko je opazoval italijanske vojake, kako okoli mesta napenjajo bodečo žico. Dobro. Vsaj to. Nekaj, čemur bo lahko kljuboval ... in kljubovanje je bilo boljše od dolgčasa.

"Mlad sem, hiter in močan," si je mislil, a preteklo je leto dni, preden je misel razkril tudi Marjanu. "Če me kdo zagradi z bodečo žico, jo nalašč preščipnem ali preskočim."

Marjan ga je zvito pogledal. "Se samo ustiš ali misliš resno?"

"Lahko jo še nocoj preplezam. Za dobro stavo."

"Bolje je zlesti spodaj," je ušlo Marjanu.

Žana je presenetilo, a je obmolčal. Zlesti spodaj kot podgana? Je to sploh pravo kljubovanje?

"Če bi prišel na drugo stran, bi bilo neumno hoditi nazaj," je nadaljeval Marjan, čudno se praskaje po temenu. "Saj veš... Brezposelni in študentarija se zbirajo v hosti. Lahko jih poiščeva."

"Ne vem, kaj bi sploh počela tam," je dvomil Žan. "Od česa bi pa živela? Od listja in storžev?!"

"Saj zato, tam je lažje... Vse skupaj moraš vzeti kot taborjenje. Se pravi, ko se tabornik zlakotni, pač stopi iz hoste in poišče kakšno vas. To pa že veš, da imajo po vaseh v teh dneh več hrane kot tukaj v mestu."

Nekaj minut sta molčala. Žan je razmišljal, kaj bi sicer še lahko počela tam, razen jedla in poležavala ... in štela uši, ki se bodo gotovo pojavile, saj za umivanje ne bo prilike vsak dan.

Marjan se mu je prevrtal v misli. Potrepljal ga je po rami. "Dolgčas nama tam ne bo. Polentarjem bomo nagajali. Za domovino in delavca."

"Saj res, polentarjem bomo nagajali," je kakor sam sebi zamrmral Žan in pridih kljubovanja v lastnem glasu ga je prepričal. Ga prevagal čez polovico – iz lačnega brezdelja in naveličanosti v slutnjo romantične pustolovščine.

Toliko časa in toliko besed sta potrebovala mladca za odločitev. Preobrnila sta žepe in si s preostalim premoženjem nabavila kruha, suhih klobas, pa šnopsa in cigaret... Nista izgubljala časa za slovo od staršev. Še iste noči sta na nevpadljivem kraju spodlezla bodečo žico, gibčno kot dve mladi podganici, a po človeško ponosno. Z nahrbtnikoma obtežena sta se namerila proti hribom na jugu. Po temi ju je gnala svetla ideja o nagajanju polentarjem in o tem sta se tudi pogovarjala... O dolgčasu nista več razmišljala. Ostal je zadaj – zgolj še spomin, minula zehava mlačnost, zajeta v tihotno tesnobo za bodečo žico.

+++

Na večer drugega dne sta jih našla... Vzpenjaje se med debelimi bukvami sta prestrašila stražarja, še golobradega fanta, ki ni prav vedel, kako naj postopa z njima, zato se je za vsak primer drl bolj naglas kot je bilo potrebno. Tudi roke sta morala dvigniti. V tabor ju je gnal s puško 'na gotovs' in niti govoriti nista smela.

Ko so prišli v tabor, se je že mračilo in v rokah ju je peklo od dolgega tiščanja v zrak. Na srečo je eden od njih poznal Marjanovega prijatelja, ki se je boril v tretji četi. Komisar je rekel, naj bo, zaenkrat sta potrjena, da pa ju bodo še preverili.

Žan je bil precej utrujen. Legel je v smrečje in si za vzglavje naravnal nahrbtnik. Vtem je pristopil komisar in mu ga odločno izpulil, vzel pa tudi Marjanovega.

"Kam pa mislita, da sta prišla, fantalina?!" je vzrožil, migajoč s ščetinastimi brki. "Tukaj smo vsi enaki, kar pomeni, da si vse delimo. Nihče ničesar pred nikomer ne skriva in za skupne potrebe imamo skupno kaščo."

"Skupne potrebe?" se je zmedel Žan.

Komisar je že jemal ven. "Poglej no, koliko cigaret. Kako bodo tovariši veseli."

Žan in Marjan nista imela nič proti. Deliti je ja lepo in tovariško.

Je pa Žan v nekaj dneh spoznal, da mora tudi skupno blago nekdo razdeljevati in da delilec lahko mimogrede zapade v skušnjava. Cigarete, denimo, je delil komisar sam, zato se mu je pogosteje kakor drugim kadilo izpod brkov. "Zaupajte mi, dečki," je navadno rekel, ko si je prižgal. "Komisar mora razmišljati tudi za vas."

Vendar se je Žan svojega spoznanja sramoval, ker je komisar res tako pametno in lepo govoril... "Po vojni bo vse drugače. Socializem bo in vsi bomo imeli vse."

"Se pravi, da bo tako, kot imamo mi urejeno že tukaj in danes?" ga je nekoč vprašal Žan.

"Bister fant si. Ja, točno tako bo."

Ob tem je Žana spreletela misel, da mora po vojni on sam, Žan, deliti cigarete, da bi se mu lahko večkrat kadilo izpod brkov (ki se mu bodo do tedaj gotovo razrasli). A tudi te misli ga je postalo sram, zato se je za kazen odrekel cigaret, ko je prišla vrsta nanj.

Počasi je doumel, da je imel v življenju veliko srečo. Srečal se je z ljudmi, s katerimi bo skupaj gradil pravičnejši svet. Prvič je začel v življenju videvati nek višji smisel. Sicer ga še ni imel v popolni posesti možganov, ga je pa slutil za prvim vogalom, za prvo smreko.

Teorijo o skupni lastnini je spoznal tudi v praksi, ko so se nekega dne spustili v bližnjo vas po živež. Neuki kmet, ki so ga obiskali, o novi teoriji ni imel pojma in Žan ga je zato zaničeval.

"Moj prašič da je ljudska last?!" se je čudil jezno. "Za samo zgago ste. Parkrat ustrelite, potem se pa umaknete. Italijani pa požgejo."

"Umaknemo se strateško," je jedrnato razložil komisar in mu pomigal s cevjo. "Prašiča nam boš pa dal ... in še rad, ker imamo puške."

"Jaz jo imam tudi," je bil trmast kmet.

"Imaš, ja. Ampak je ne upaš prijeti v roke."

In so odpeljali prašiča.

V naslednjih mesecih se je zgodilo, česar se je Žan najbolj bal. V tabor se je priplazil dolgčas... Komisarjeve pridige o komunizmu je že davno znal na pamet in ni se mu dalo več poslušati tistih dveh kitic; o enakosti in bratstvu, in kako je vera opij za ljudstvo... Tovariši so vse dni večidel kartali in pokušali šnops, če ga je kaj bilo. In bili so dobre volje, tudi Marjan, kar je bilo Žanu nepojmljivo. Sam je namreč trpel.

"Pol leta sem že v hosti, pa še nisem izstrelil naboja," se je enkrat plaho potožil komisarju.

"Partizan mora včasih tudi potrpeti," ga je poučil komisar in si eno prižgal.

+++

Nekega jutra se je Marjan ves zadihan pripehal v tabor. Bil je na straži in spodaj na cesti je videl Italijane.

"Zelenec zeleni!" so se zasmeli tovariši pri kartah in niti igre niso prekinili. "Tudi mi smo jih že kdaj videli."

"Če hočejo do nas, morajo najprej mimo tretje čete," mu je pojasnil komisar. "Ampak vseeno – zbor!"

Tovariši so nejevoljno popustili karte in se z omalovaževalnimi nasmeški spravljali v vrsto... Tedaj je nekje daleč zapokljalo. Šibko, a zelo množično in naenkrat, kot iz zasede.

Vsem je postalo jasno, da je 'tretja' pod zgoščenim ognjem. In Italijanov je moralo biti precej, sodeč po prasketanju... Bo hajka? Obrazi so se mrtvo pobelili, ustnice razprle, oči zrasle, nikomur ni bilo več do šale in šnopsa... V tej spoštljivi tišini, z grozečim pokljanjem v ozadju, se je nekdo zasmel na ves glas. Bruhnil iz sebe v nenadnem veselju... Vse glave so se obrnile tja... Žan?

Prepadeno so boljčali vanj (celo Marjan), ne da bi mogli razumeti, da se je smejal koncu dolgčasa ... in predvsem njim. Dolge tedne mu je šla na živce njihova zadovoljnost z življenjem, ko so zgolj pijančevali, zehali in kartali in se igrali salonske revolucionarje. Zdaj se bo videlo, iz kakšnega testa je kdo... Polentarji so šli sem gor, in on, Žan, jim bo lahko ključoval. S puško.

Vendar je ukaz zapovedoval umik. Zagnali so se navkreber, da bi se čez hrbet planote spustili na drugo stran... Opoldne so pregreti in premočeni dosegli vrh in onemoglo popadali. Ko so se čez nekaj minut namerili spustiti po travnati daljini, so se zgrozili... Po širokem pobočju spodaj so zagledali drobne pike, razvrščene v brezkončno črto, med njimi pa na videz nenevarne igrčke, pregrete tanke s še hladnimi cevmi. Motorizirana pehota, razporejena v živi glavnik smrti, ki jim je že začesal naproti... Zdaj so jih morali tudi opaziti, ker je eden od tankov zamolklo topotnil, drugi pa takoj za njim.

"Pazi! Beži!" Tovariši so prhnili narazen kot perjad pred kraguljem... V zrak so bruhnili vodometi vroče prsti in svet je kot oglušel... Trije niso vstali... Skozi bobnečo gluhost in piskanje v ušesih se je komaj dalo razbrati komisarjevo vpitje: " ... hočejo obkoliti ... od zdaj vsak zase... se zbiramo proti Kočevju..."

Kolikor je kdo mogel, se je trudil, da bi prišel nazaj v zavetje drevja.

Marjan je bil zadnji. Ker je moral že zjutraj vso pot teči s straže, je omagoval. Žan ga je pograbil za rokav in vlekel. Planila sta med drevje - po krošnjah nad njima je ostro klestilo, v nosnicah je rezal dim.

Po desetih minutah je Marjan klecnil in ni hotel naprej. "Zebe me, pa me ne bi smelo." Potlej je ves zaprepaden opazil, da ima srajco spodaj rdeče prepojeno.

Žan je zaskrbljeno pokleknil k njemu. "Naluknjali so te... Zakaj nisi kaj rekel?"

"Saj nisem vedel," je dahnil Marjan ves bel. Za minutko je omedlel, a ko je prišel nazaj, se mu je v očeh svetila neka nova osuplost, pametni mir. "A veš, da mu sploh ne zamerim, kdor me že je... Gotovo me ni nalašč, saj smo ljudje... Gotovo... Samo nesporazum je bil... Ja, nesreča pri delu, gotovo."

"Blede se ti... Ne boj se, ti že mašim luknjo."

"Ah, pusti... Je že odteklo, je že vse zunaj... Sem že zunaj."

Nekaj kasneje je minil. Žan mu je samo potegnil veke na oči in jo pocedil naprej... a že po nekaj korakih je zaslišal, kako mu prihaja nasproti novo puškarjenje, pa tudi s strani. Uvidel je, da nima kam... Zadeval je puško kolikor mogoče od sebe, da ga ne bi izdala, in se zagnal na košato smreko. Pritajil se je pod bogato igličevje, v želji po neopaženosti celo zatiskajoč oči. Ni vedel, kje mu tako panično piska, zgolj v ušesih ali tudi v duši. Najbolj ga je prizadelo in presenetilo, da mu 'nekdo' dejansko hoče zlo. 'Nekdo' ga hoče ubiti, tako zares, da bi se njegova misel ugasnila, njegovo srce ustavilo in njegovo telo ohladilo. 'Nekdo' mu hoče hudo, 'nekdo' zanj nima usmiljenja.

Pozneje, ko sta se mu umirila dih in srce, se je povzpел tik pod vrh, da bi imel boljši razgled. Med redkim drevjem pod seboj je opazil italijanske vojake. A hodili so kot po robu prepada, tako previdno in zaskrbljeno, da so se mu videli zgolj kot ljudje s čeladami. Tudi oni so morali razmišljati kot on: 'nekdo' me hoče ubiti, zares. 'Nekdo' zame nima usmiljenja.

Eden od njih se je pokrižal nad Marjanovim truplom. Ob tem je Žana obšlo, da je imel Marjan prav. Res je bilo vse skupaj le nesporazum. Ljudje na eni strani, ljudje na drugi, vmes pa en hudič, ki mu nihče ne ve imena... Res, samo nesporazum in nesreča pri delu... Iznenada mu je vstopila v misel pozabljena podoba – križani Jezus in njegova nezaslišana prošnja: odpusti jim, saj ne vedo, kaj delajo... Tudi Žan jim je odpustil, njim, ki so preže hodili spodaj, ker je vedel, da ne vedo. Da mu ne vedo imena, ne Kristusu, ne hudiču... V moči svetlega spoznanja so mu Odrešenikove solze megle pogled, vseeno pa ni splezal dol, da bi se predal. Privili bi ga, slepci, on pa izdajati ni hotel.

Tri dolge dni je taboril vrh smreke - preštel vodo v čutarici z dvanajestimi požirki... Od časa do časa je do njega privel zagaten vonj Marjanove zapuščine in ga opomnil, kar je že pozabljal: ko se duh umakne, mesu ni več obstanka... Z višine in iz spoznanja se je svet videl drugače. Čeprav je o dolgčas razmišljal, ga ni občutil. Saj se je vpričo njega vršila zgodovina. Lahko jo je štel: en, dva, tri... Dogaja se neprestano in se ne vrača. Od ena do dve in od dve do tri. Ljudje živijo in umirajo, vmes pa se otepajo s hudičem, ki mu nihče ne ve imena, a vseeno prehodijo kos poti, ki se da izmeriti s časom, grehi in podarjenimi spoznanji... Ne, ni mu bilo dolgčas. Tako močno je občutil krvavi svet pod seboj, da je lahko štel čas in ga čutil, kako mu brni skozi žile: štiri, pet, šest... Ptiči so se znova oglašali, sape so kodrale zeleno lesovje pod njim, v soparni daljavi so čepele tri izmučene vasice in vse je dosledno utripalo z njim: sedem, osem, devet... Zdelo se mu je, da ne more biti drugače: zgodovina je tok nešteti odločitev in valovi so si lahko podobni, a neponovljivi.

Nismo zato tu, da bi se učili, ampak da bi potacali zlo, zaresnega hudiča, ki mu nihče ne ve imena. Če namreč boj ni resničen, kako bodo resnične zasluge?

Ko mu je konec tretjega dne skoraj postalo dolgčas, je vedel, da se bliža svoji stari normalnosti. Spustil se je z drevesa in pokopal prijatelja, za silo – navlekel nanj kup debele suhljadi... Ni se nameril proti Kočevju. Ker se zgodovina ne šteje nazaj, ampak naprej. Ponavlja se lahko valovanje, valovi sami pa nikdar.

+++

V mraku se je priplazil k neki kmetiji, upajoč najti v hlevu kakšno jajce. Nenadoma se je pojavil na pragu kmet s puško v rokah, prav tisti, ki so mu pred meseci odpeljali prašiča. Nameril mu je cev v trebuh. "Tebe pa poznam, fant. Ampak danes nimaš puške."

"Ne bi vam smeli vzeti prašiča," je pohitel Žan. "Vaš je bil."

"Točno. Ampak to si že takrat vedel."

"Ne boste mi verjeli, ampak nisem," je pomrmral Žan. "Če mi pustite, vam ga odplačam z delom. Če dobim povrh še skorjo kruha na dan."

"Kaj pa naj s tako mestno srajco?!" se mu je posmehnil kmet. Vseeno pa mu je dovolil prespati na skednju.

Navsezgodaj zjutraj je Žan prostovoljno nakrmil živino. Gospodar, ki ga je pri delu zalotil, se je otajal nad njim. "Vidim, da si nerodna mestna srajca, ampak, kaj vem ... če hočeš, lahko ostaneš. Za skorjo kruha na dan."

Bahovčeva sta imela veliko kmetijo, a samo enega otroka. Žan je ostal pri njih do konca vojne in sleherni dan je dobil več kot skorjo. Priučil se je vseh kmečkih opravil, v zameno pa poučeval desetletno neugnanko Marino branja in pisanja. Zanj je bila trpežni otročaj (tako jo je tudi klical), na katerem je lahko preizkušal šale in zbadljivke, brez bojazni, da bi mu zamerila. Vse dni se mu je obešala na komolec, kdo ve zakaj kliče ga 'moj Medo'. Pozneje je sklepal, da ji je bil kot nadomestek za njena brata, ki sta oba že počivala na žegnani njivi spodaj v vasi.

Ob koncu vojne mu je pri Bahovcu mahoma postalo dolgčas. V slabih treh letih je Otročaja naučil vsega, kar je znal in ob tem se je želja po nadaljnjem izobraževanju vnela v njem samem. Vrnil se je v Ljubljano in se ob natakarskem delu vpisal v večerno šolo... Po treh letih jo je končal in vložil prošnjo za mesto delovodje v starem usnjarskem obratu. Odobrili so mu. Pustil je natakarsko službo, potlej pa zvedel, da mora za šefovsko mesto še na razgovor na okraj. Tam presenečenje. V sekretarjevi pisarni je našel svojega komisarja iz hoste.

Prisrčno sta se objela, vendar se je komisar čudno ohladil, ko je izvedel, kako je dočakal konec vojne ... in niti v partiji ni še bil... Žan je začutil, da je v nemilosti. Kaj pravi tovariš komisar, bi se moral vpisati?

Naslednjega dne so Žanu kljub ustrezni izobrazbi odrekli delovodsko haljo. "Dezerter ne more voditi proletariata!" Uprl se je, da ne bo delal pod manj izobraženim, pa so mu vzeli še službo. In ko je potlej iskal novo, je nikjer ni dobil. Obnavljala se je domovina, a dela ni bilo. Zanj ne... Puntarski dezerter naj bo vesel, da ga ne postavijo ob zid.

+++

Aprila '51 je obiskal Notranjsko z Marjanovimi sorodniki, da bi jim pokazal tisti kup suhljadi. Ob pogledu na koščeno ogrodje ga je zadelo, da zgodovina medtem ni spala. Štela je svoj 'en, dva, tri', in pobelila prijateljeve kosti. Ni zdržal ob čustvih žalovalcev... Stopil je do svoje smreke in jo objel, prijateljico, s katere vrha si lahko pričeval zgodovini... Prva veja je bila štiri metre od tal. Le kako je takrat splezal tja gor?

Potlej se je spustil do Bahovčevih, no, ko je že bil v tem koncu... Stara dva sta ga bila nadvse vesela. Popili so ga kozarček in se pomenili o vsem, potem pa je moral Žan nazaj na planoto - Marjanovi so ga čakali.

"A ne boš počakal Marine?" je rekla Bahovčeva. "Vsak čas bo iz trgovine."

To, da jo je tedaj počakal, je bila izbira usode... Ker Otročaj ni bil več otročaj. Pred njim je stalo veselo, a sramežljivo dekle, ki se mu ni več upalo obesiti na komolec. "Kje si bil, moj Medo? Si pozabil na svojega Otročaja?"

V letu zatem sta se poročila. Nastanila sta se v predmestju in Žan se je končno uspel zaposliti, čeprav kot navadni delavec... Zdaj mu ni več moglo biti dolgčas. Spet se je zagnal v večerno šolo, še za stopnjo višje. Njemu že ne bo nerodno, če bo kot diplomirani inženir samo 'blagovni manipulant' - naj bo raje nerodno pokvarjenemu vodstvu podjetja... Rodila se jima je hčerka, potem druga in tretja. Spravila sta jih iz plenici in na noge, in to jima ni bilo v breme - kot otročaj se mu je Marina obešala na komolec, zdaj pa mu je sedla v srce. Ljudje so govorili, da se dobro porajata... Ob nedeljah sta svojo kodrolaso, čebljivo trojico vodila na peš izlete, ob popoldnevih pa gradila hišo, za katere posojilo je bilo hvaležno usojeno, da ga bo požrla inflacija nespametne finančne politike. Blagor jima.

To bi lahko bil srečen konec, a Žan na to ne bi prisegel – spet mu je pričelo postajati dolgčas. Povrhu ni nič kazalo, da bo kaj drugače in tudi ni bilo. V najdaljšem in najplodnejšem obdobju svojega življenja (končno je napredoval tudi v službi) se je najbolj dolgočasil. Pravzaprav bi mu bilo nerodno, če bi ga kdo vprašal, kaj je počel od svojega petintridesetega do sedemdesetega leta. Naredil mnogokaj, a nič... Trije dnevi vrh tiste smreke, ko mu je zgodovina čarobno brnela v žilah, so odtehtali štirideset let srečnega zakonskega življenja. Tega Marini sicer ni omenil, ji je pa pogosto jamral o dolgčasu. Ko bi le vedel, kako jo je to bolelo (da more vpričo njene radoživosti tožiti o dolgčasu? se je je mar naveličal?).

Sprememba, ki jo je tako željno čakal, se je zgodila šele, ko jih je dopolnil sedemdeset. A sprememba mu ni bila všeč... Marina je zbolela in mu umrla. Njemu.

V njenih živih dneh jo je klical suho uradno, samo Marina. Zdaj bi jo nagovarjal drugače, če bi le bila tu: predraga Marina, preljuba Marina, ljubica blaga ... moj mali Otročaj.

+++

V naslednjih tednih bi se Žan prav rad do konca izgubil v žalovalnem razmišljanju, če bi ga to kam pripeljalo. Pa ga ni. Zato se je nekega dne na vso moč vrgel v delo... Pospravil je vse okoli hiše, nato še v hiši in se nevede praznje oblekel. "Kaj to pomeni?" je razmišljal naglas. "Da se iz zunanosti premikam v notranjost? Si moram pospraviti naglavno podstrešje? Mi je kaj ušlo?"

Odpravil se je na Notranjsko, na planoto k svoji postarani smreki. Navezal je kamen na konec vrvi, jo vrgel preko najnižje veje in z veliko težavo splezal gor. Ni bil več mlad, a tudi ne pretežak. Ko se je vzpenjal, se je zdel malo neumen sam sebi, a od tega mu je šlo bolj na smeh kot na sram.

Razgled z vrha se je komaj kaj spremenil. Morda kakšna nova hišica v tistih oddaljenih vasicah... Skušal je šteti zgodovino, kot jo je prav tu štel pred petdesetimi leti, 'en, dva, tri'. Zaman, zgodovine v štetje ni privabil. Ni mu blagodejno zabrnala v žilah in ga napolnila s toplim razumevanjem... A se je še trudil, 'en, dva, tri'.

Nazadnje se je zgodilo po drugi poti... Po večnem smislu hlepeča misel mu je trudno omahnila in se milijontič zgrudila pred Marinino podobo: ... če bi le vedel, da še kje živi. Ali sme sanjati o tem? Ali pa mora kratkomalo verjeti?

Oh... Preplavilo ga je v hipu, ga obilo s srečno toplino. Kar je od mesa, je meso; kar je od duha, je duh... Kakor je Marina v mesu še živela pred dvema mesecema, tako je Jezus še živel pred dvema tisočletjema, v istem času, v isti materiji, vibrirajoč na istih strunah časa ... in zdaj z duhom v brezčasju, gotovo. Ker ko je to povzel, se je vse postavilo na svoje mesto. Tisoče slik in besed, karkoli je kdaj videl, izkusil in prebral, stare prerokbe in sodobne znanosti - vse se je strnilo v eno... Ja, Duh je vse začel, ker je hotel povečati svojo podobo. In začel je pošteno, od začetka: planil skozi juho kvarkov, elektronov, nevtrinov, fotonov in antidelcev, se zaokrožil v zvezde in planete ... in slednjič na Zemljo kanil kapljico samega sebe, Življenja, da bi se natančneje našel v bitjih. Iz njih je po vekovih vstal njemu-podoben prvak, kateremu je dal svobodno voljo, čeprav je k njemu takoj pristopil hudič (ki mu nihče ne ve imena) in ga zapeljal. Vendar Duh ni odnehal; spustil se je v telo njemu-podobnega tudi sam, podvrgel smrti samega sebe, a jo použil v zmagi in povrnil prvaku upanje in priložnost. In prav je rekel o sebi: Pot in Resnica in Življenje... Kot Nazarečana ga je Žan slutil na strunah časa, kot Odrešenika pa onkraj v brezčasju, poleg svetlobnega obraza ljube Marine, ki ga prav zdaj gleda s pametnim mirom: ... moj Medo.

Stari Žan je dolgo miroval vrh stare smreke. Zgodovina mu je brnela v žilah in štela sebe, ga zibala na strunah časa, lahko pa jih je tudi le gledal kot strune na kitari, medtem ko je pričeval izven, v blaženem miru, prejemajoč nebeško aro, ki mu je bila podarjena,

in za katero bo za zmeraj vedel, da se je ne da izsiliti... Kakšen dolgčas neki. V brezčasu čas dolžine nima.

+++

"Nikomur ni dolgčas, če ima dosti dela ... ampak našemu Žanu ni dolgčas niti takrat, ko ga nima." Tako pravijo o njem.

Videti je čudno, ko mahoma preneha z obrezovanjem trte ali točenjem medu in sede v negibnost. Vendar je skrivnost preprosta - naučil se je ceniti darila.

Ko je v prvih tednih žalovanja sam klical Marino, je bila to njegova osamljenost in žalost. Hrepenenje po njej in sebičnem užitju zgodovine... Takrat na smreki jo je nehal klicati – začel je verjeti in poslušati... Zdaj ve: kadar Marina pokliče njega, je to dar, milost od drugod, spust neke druge volje. Zato isti hip preneha z delom, sredi kakršnega koli že je, in se spokojno zaziba na strunah časa, zdrsne po njih naprej, nazaj, in se za hip tudi spusti v brezčasje, raztopljen v miru, hvaležno okušajoč nebeško aro.

Tedaj ga lahko spet zmoti sosed in ga prijateljsko podraži, ali mu ni dolgočasno tako sedeti, sploh ko bi moral prej do konca obrezati trto. In Žan mu ne začne razlagati, da v brezčasu čas dolžine nima. Raje se skrivnostno nasmehne.